

Sobre la llibertat d'informació

«Aquí no ha existit una genuïna llibertat de premsa. El que el país ha conegut ha estat, amb prou feines, llibertat d'empresa i pregoners de famílies i grups; no mai del poble, de la nació. Per això no ha arribat a les planes dels diaris la veu autèntica del poble per plantejar els seus problemes, les seves exigències de justícia».

Amb aquestes paraules el president de la Junta Militar del Perú, general Velasco Alvarado, defensava l'expropiació de sis diaris de difusió nacional, feta el 1974.

Naturalment que la badoqueria i la confusió d'idees va fer que el seguici de lloances des de determinats sectors del nostre país fos inacabable, pel sol fet que la dictadura militar es presentava com a progressista. Hom ho va justificar: no es tractava d'una estatificació sinó d'una transferència a organitzacions representatives de la Societat: cooperatives pageses, professionals, comunitats laborals, etc. És a dir, que aquesta mena de corporativisme havia d'ésser l'alternativa a la premsa comercial, sens dubte guiada pel lucre, sotmesa a la publicitat i servidora dels interessos privats dels grups financers. I això en un país sota règim militar!

Pero encara que no fos així, encara que es tractés del país amb el govern més democràtic, seria il·lògic de pensar que el pluralisme i la llibertat queden mes ben garantides quan se substitueix la iniciativa privada pel control estatal, mes o menys disfressat. Tanmateix aquest aforisme es troba a la base de moltes reivindicacions d'alguns sectors del nostre país, que semblen oblidar que el paper important que s'atribueix a la premsa en la preparació del procés de democratització no es deu pas a la premsa estatal, sinó a la blasmada premsa capitalista.

La veritat es que no sé imaginar-me un Émile Zola publicant el seu famós «J'accuse» en un periòdic directament o indirectament estatal. Tampoc no sé imaginar-me que un Washington Post suposadament controlat per una comissió paritària de senadors i representants republicans i demòcrates hagués pogut arribar a furgar tan profundament en l'afer Watergate fins a aconseguir el desencadenament d'un procés que culminaria amb la destitució d'un president no massa honest.

Fa poques setmanes va morir un dels periodistes més il·lustres dels Estats Units; Herbert Matthews. Home inquiet, que ja als vint anys es trobava a Xina i que després va ser testimoni de la invasió d'Etiòpia pels italians, de la guerra civil espanyola, de la independència de l'Índia, de la guerra de Corea i de la revolució castrista, ha treballat quaranta-cinc anys al servei d'un periòdic: el New York Times. Del seu periòdic ha pogut escriure: «el New York Times es el mes poderós instrument periodístic que hi ha hagut al món, i els seus homes entren armes que, metafòricament parlant, equivalen a bombes nuclears».

I no li faltava raó, exageracions apart. En l'època de la cacera de bruixes propiciada pel senador McCarthy fou investigat com a roig per les opinions que havia expressat sobre la guerra civil espanyola. Però els atacs mes greus va haver-los de patir quan va tenir la gosadia d'afirmar que l'evolució de Fidel Castro cap al comunisme havia estat causada per la incomprensió dels Estats Units. Tanmateix va trobar en tot moment l'ajut del seu periòdic que, ni cal dir-ho, és de propietat privada, i ben privada. Hauria estat possible el mateix, cal preguntar-se novament, en un periòdic intervingut - de lluny o de prop - per un Estat que en aquells moments veia les coses d'una manera tan diferent?

Cal certament no ignorar que la propietat privada dels mitjans de comunicació social té una sèrie d'inconvenients. El president de la Federació Francesa de les Societats de Periodistes, Jean Schwoevel, en una obra seva anomenada «La premsa, el poder i el diner» pregunta: «Quan s'arribarà a la idea que la subjecció estreta en què es troba la premsa que s'anomena

lliure en relació a determinats homes d'affers i a grans potències financeres o, més exactament, a la publicitat, ja no es pot defensar?»

D'acord! Quina seria l'alternativa? Davant del blasme d'una situació injusta és prudent sempre preguntar-se que s'hi pot fer per resoldre-la o almenys millorar-la. I en aquest cas, com en molts d'altres, la llibertat i el pluralisme, en un mot, la democràcia no són potser un mètode bo, però són certament el menys dolent.

Ni cal dir que seria pitjor posar tota la informació en mans de l'Estat. Voldria que algú m'esmentés un lloc, un sol lloc, on la premsa, o la ràdio, o la televisió estatal fossin més objectives o estiguessin més al servei del poble que les privades.

És evident que tot Estat, i també l'Estat democràtic, en funció de la seva vocació de propiciar el bé comú, pot tenir els seus propis mitjans de comunicació de masses. Ara bé, cal observar que aquests estaran o bé en mans del govern o bé en mans d'un comitè controlat d'una manera o d'una altra pels grans partits polítics. N'hi ha prou en un país amb uns mitjans d'opinió i d'informació que canviaran d'orientació cada vegada que canviï la relació de forces entre les diferents ideologies polítiques? És que, per molt que es doni una prima a la minoria - com ara pretén aconseguir el PSOE en el comitè assessor de RTVE - no en quedaran sempre algunes de petites ofegades pel predomini de les tres o quatre majoritàries?

Només si hi ha concurrència hi haurà probabilitats més grans per a tota opinió, per més minoritària que sigui. Un exemple només: el moviment ecologista. Hauria estat possible la desclosa àmplia d'aquest moviment, en un primer moment en què tots els governs i tots els partits se'n desentenien - tots - sense uns òrgans de premsa que hi haguessin donat el seu acolliment? I pensem que els primers que van acceptar articles ecologistes potser només ho van fer per afany sensacionalista!

Moltes vegades es parla de la necessària independència dels periòdics - o de les emissores de ràdio o de televisió - . Cal dir tot seguit que d'independència n'hi ha tanta - o tan poca - en el camp estatal com en el privat. Si la propietat és privada, qui mana és l'empresa, o el partit polític, o la congregació religiosa, etc. En cas contrari és el govern, o els grans partits. De vegades s'escau que algun disconforme aconsegueix fer-se amb prou capital com per establir-se pel seu compte: és el cas del prestigiós periodista italià Indro Montanelli que, en desacord amb la línia d'Il Corriere, després de trenta-set anys se'n separa i funda Il Giornale Nuovo. No ens enganyéssim pas: si des del punt de vista de la societat de redactors hom pot dir que ha aconseguit la independència, és evident que des d'un altre punt de vista, el del lector, que la situació no ha canviat: ara rep l'opinió - o el conjunt d'opinions - d'una societat de redactors, certament respectabilíssima, però que en absolut no és més respectable que la d'un partit polític, la d'una societat anònima o la del propi Estat.

O és que hem d'encetar un procés d'intencions i dir que en uns casos hi ha sempre una fidelitat a la veritat i al poble i en els altres casos hi ha sempre una instrumentalització de la veritat i del poble?

En el fons hi ha mancaments anàlegs en tota mena de sistemes d'informació. Però per descomptat, un monopoli de la informació no pot produir una veritable llibertat informativa, ni en el cas que practiqui l'anomenat pluralisme intern. Cal no dubtar que el debat que es produeix entre una pluralitat de criteris que competeixen i àdhuc a estones es combaten és molt més enriquidor que no pas la possible neutralització - aquesta és la paraula - de diverses posicions, quan no la tirania d'una sobre les altres, en un únic canal estatal.

Una informació lliure i pluralista només pot provenir de la concurrència d'òrgans - estatals i privats - amb ideologies, interessos, mètodes i estils diferents.

